

Webbinarium: Förslag till kostråd för äldre

2026-02-04

Hej!

- Vi startar kl.11:45.
- Håll kamera och mikrofon avstängda när du inte pratar.
- Frågor?
Skriv i chatten.

Agenda

- Välkommen
- Arbetet med kostråden för äldre – så här har vi jobbat
- Matens betydelse för ett hälsosamt åldrande
- Matens betydelse för utveckling av demens
- Förslag till nya råd för äldre presenteras
- Frågestund
- Processen framåt

Regeringsuppdrag om mat och måltider för äldre personer

Syfte: Att sammanställa och sprida kunskap om matens och måltidernas betydelse för att främja hälsa och motverka ohälsa hos äldre personer.

Huvudleveranser

- **Kunskapsstöd** till personal och beslutsfattare inom äldreomsorgen
- **Informationsmaterial** till äldre personer

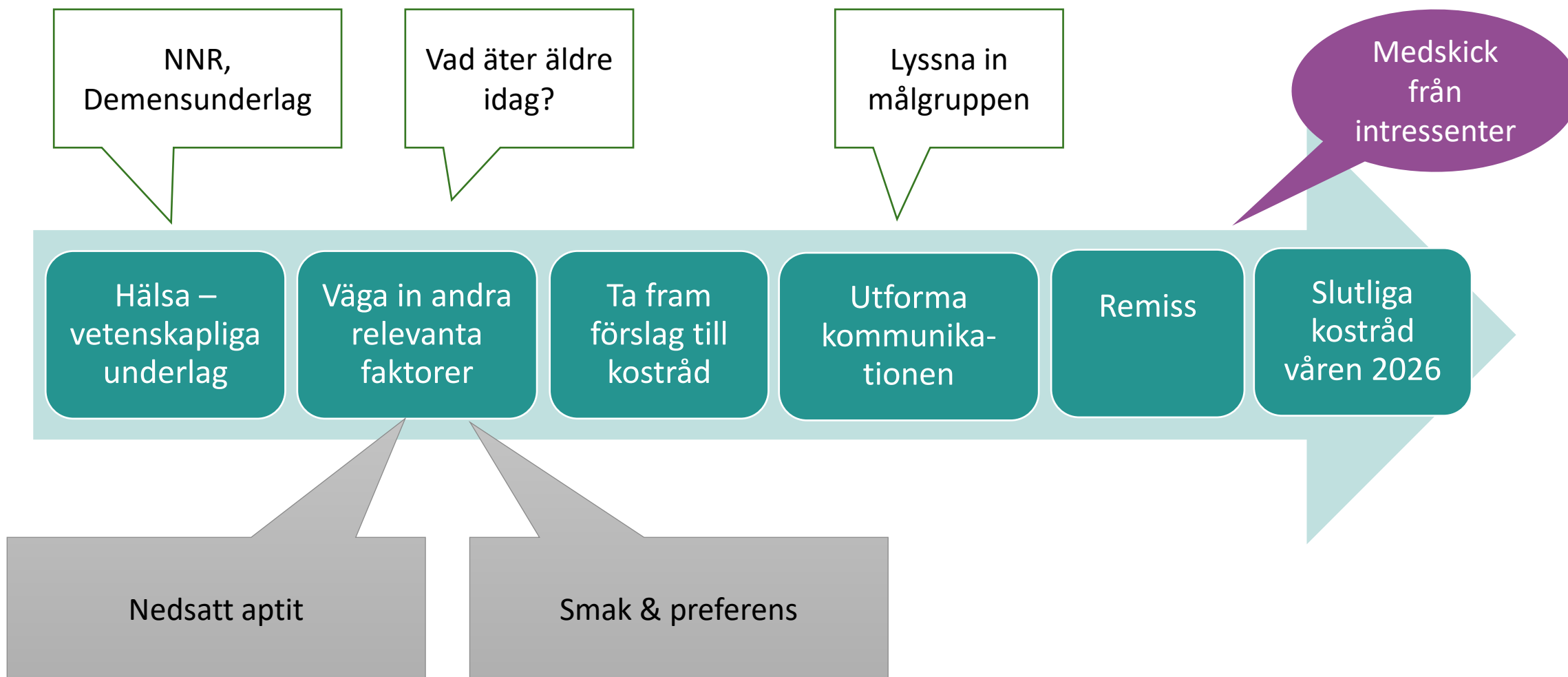

Varför uppdaterar vi råden nu?

- **Utveckling av nytt informationsmaterial**
(Regeringsuppdrag om mat och måltider för äldre)
- **Vetenskaplig grund:** Nordiska Näringsrekommendationer (NNR 2023), tas fram på uppdrag av Nordiska Ministerrådet
- **De generella kostråden för vuxna (2025)**

Uppdatera råden för äldre – så har vi jobbat

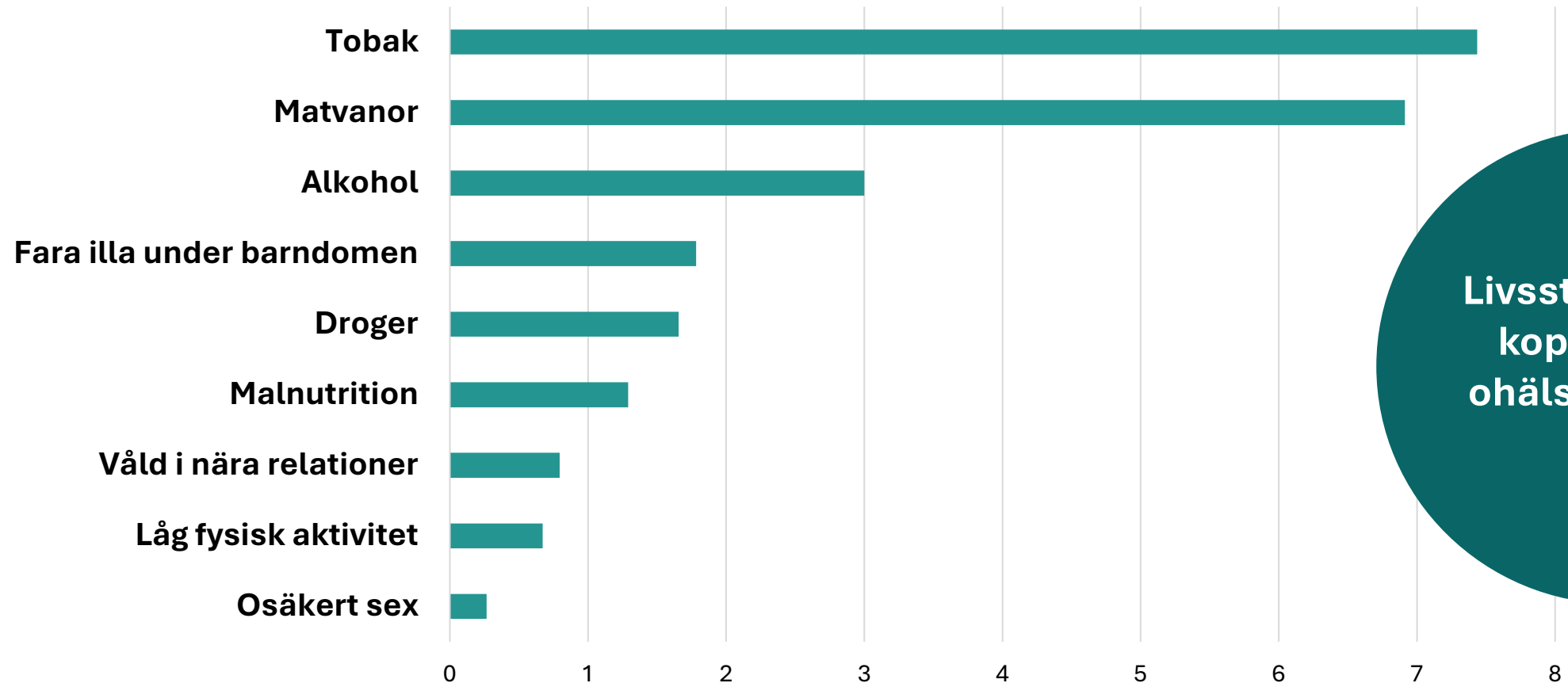

A photograph of two elderly women smiling. The woman on the left has short white hair and is wearing glasses and a grey cardigan over a patterned top. The woman on the right has short grey hair, is wearing glasses, a blue patterned jacket, and a blue beaded necklace. The background is a plain, light-colored wall. The image is partially obscured by a dark teal diagonal overlay on the left side.

Matens betydelse för ett hälsosamt åldrande

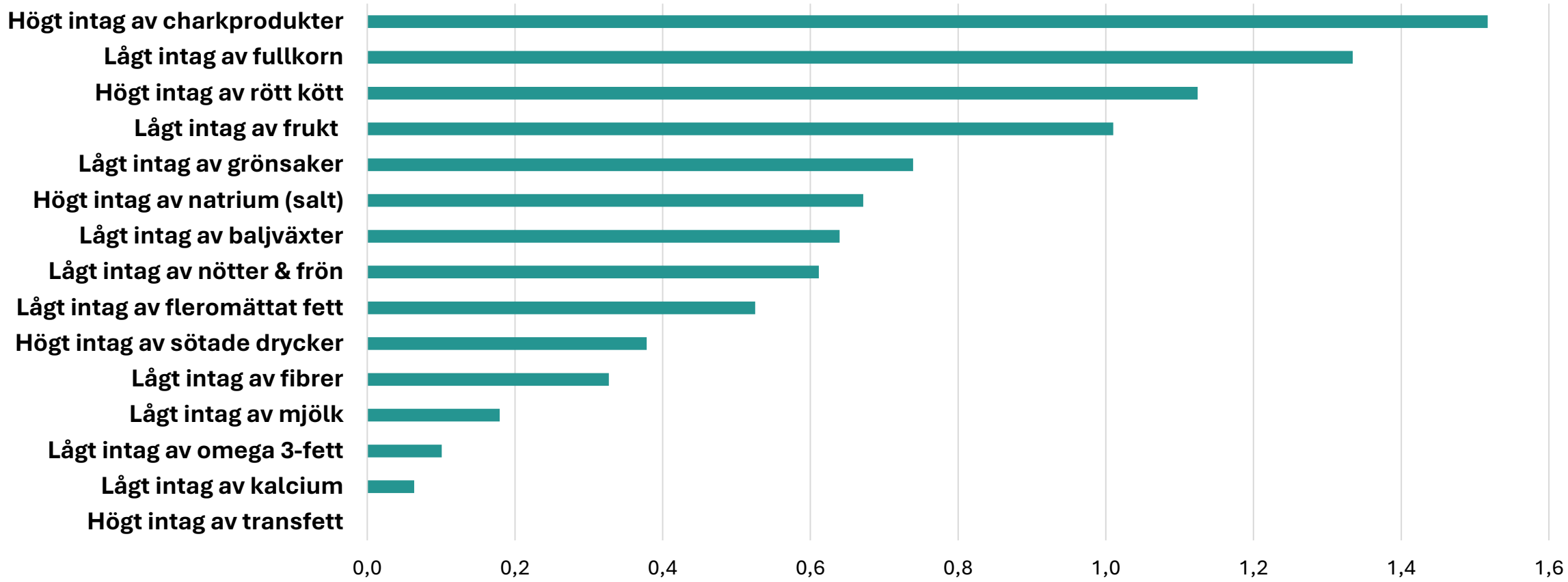
Maten har stor betydelse för hälsan

**Livsstilsfaktorer
kopplade till
ohälsa i Sverige
2023**

Andel av den totala bördan av sjukdom och död (DALY:s, Disability Adjusted Life Years)

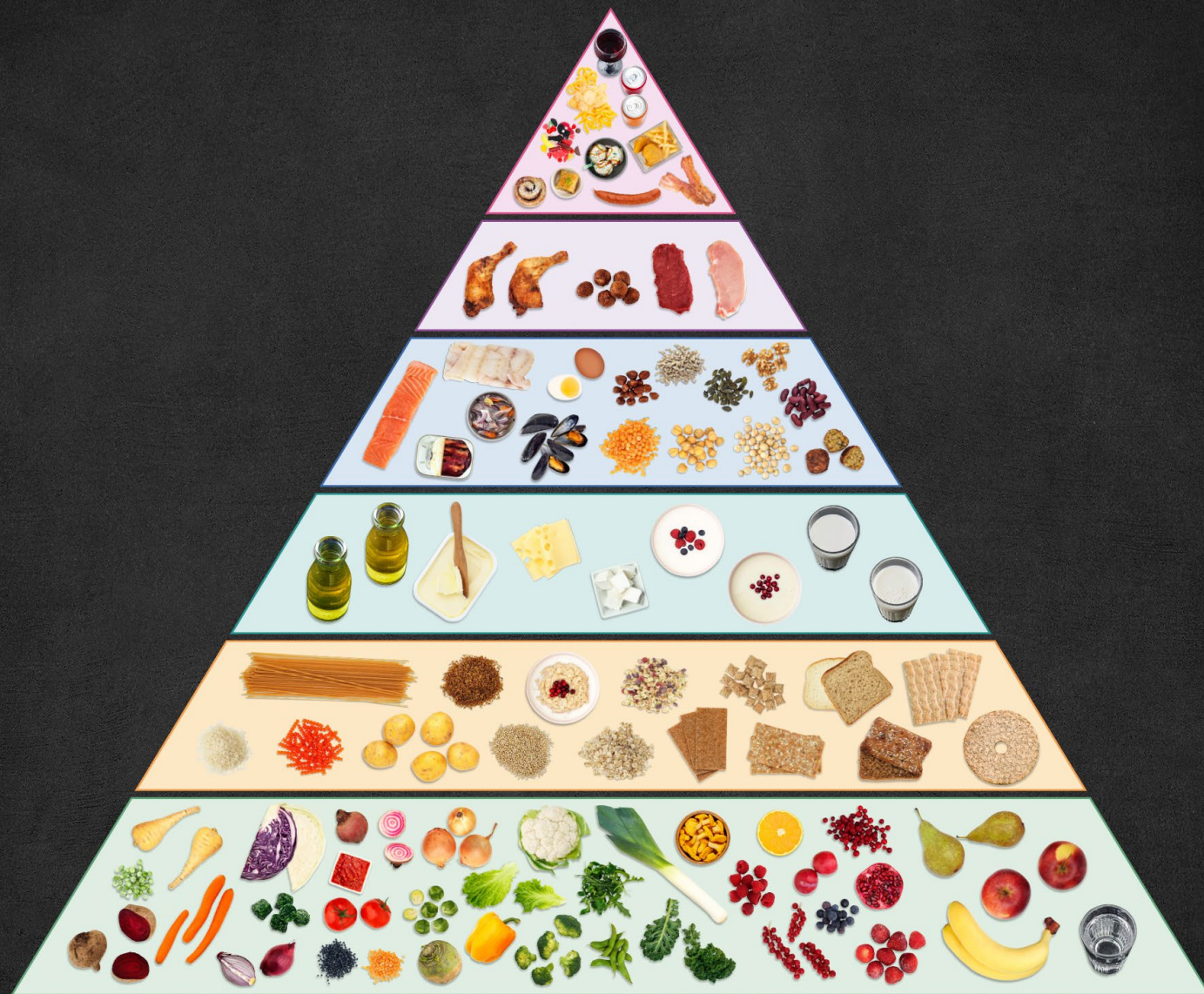
Största riskfaktorerna i svenskarnas matvanor 2023

Andel av den totala bördan av sjukdom och död (DALY:s, Disability Adjusted Life Years)

En hälsosam kost enligt NNR 2023

- En kost med mycket grönsaker, frukt, bär, baljväxter, potatis och fullkorn. Rikligt intag av fisk och nöter.
- Måttligt intag av magra mejeriprodukter. Begränsat intag av rött kött.
- Minimalt intag av chark, alkohol och bearbetade livsmedel som innehåller mycket fett, salt och socker.

Hur äter personer över 65?

- De flesta äter för lite fullkorn
- De flesta äter för lite frukt och grönsaker
- Majoriteten äter fisk och skaldjur i linje med rekommendationen
- Många äter mer än rekommenderad mängd rött kött och chark
- Många äter mer tillsatt socker än rekommenderat

Är det värt att äta hälsosamt även för äldre?

Matens betydelse för utveckling av demens

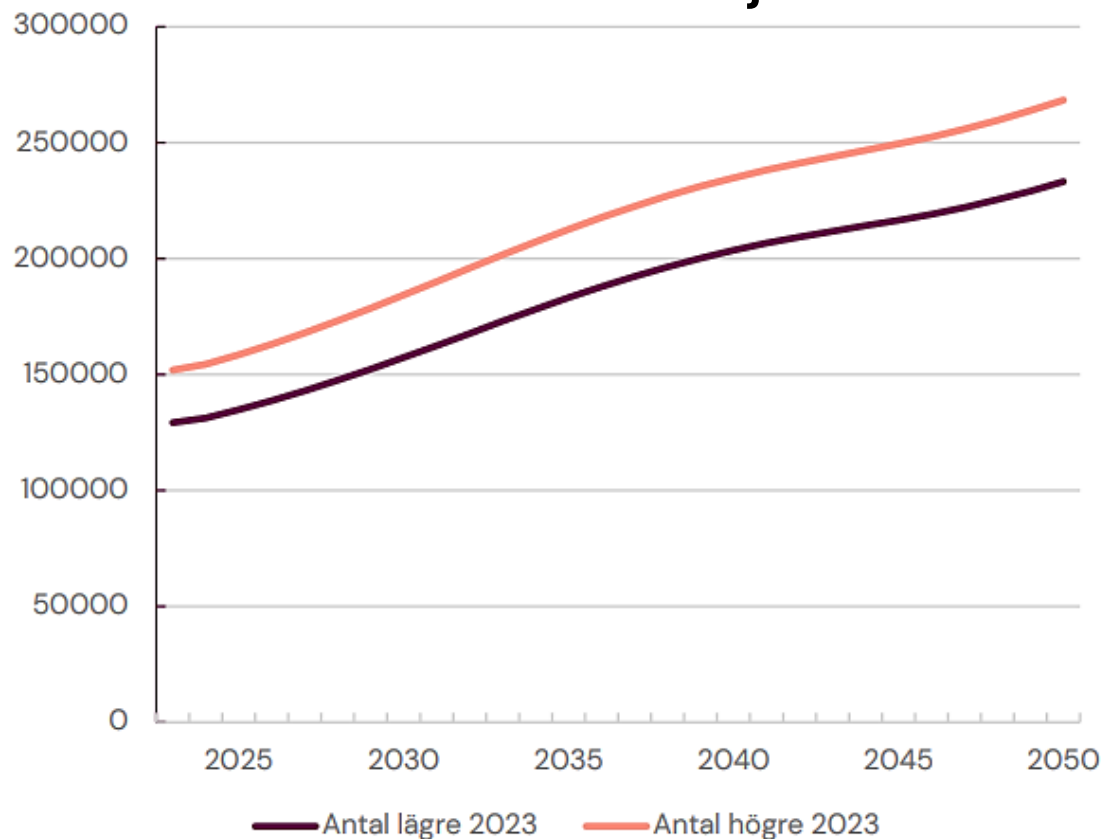
Varför titta på kost och demens?

- Antalet svenskar med demens ökar i takt med att andelen äldre ökar.
- Omkring 40 procent av alla demensfall skulle kunna undvikas.

Vad har vi undersökt?

Kan äldres kost bidra till att fördröja kognitiv nedsättning och minska risken för demens?

Antal demenssjuka

Källa: Wimo et al. 2025. Uppskattat antal demenssjuka och kostnader för demenssjukdomar i Sverige 2023. Karolinska Institutet.

Hur togs underlaget fram?

Systematiska översiktsartiklar – resultat från alla studier som undersökt koppling mellan kostfaktorer och utveckling av demenssjukdom

Kostmönster

Livsmedelsgrupper

Näringsämnen

Koppling till

Demenssjukdom

Kognitiva förmågor

Biomarkörer för demens

Kostmönster Hälsosamma kostmönster kan förebygga demens

- Risk för total demenssjukdom och Alzheimer är lägre
- Kognitiva förmågor bibehålls bättre
- Biomarkördata tyder på färre demensrelaterade förändringar i hjärnan

De som åt mest likt Medelhavskosten hade nära **30 procent lägre risk för Alzheimer** jämfört de som åt minst likt Medelhavskosten

Livsmedelsgrupper

Framför allt samband med fisk

- Lägre risk för total demenssjukdom och Alzheimer

Näringsämnen

- Ett högt **alkoholintag** är kopplat till högre risk för demens
- Inget tydligt samband med omega-3

Slutsatser

- Mycket **frukt, grönsaker, baljväxter, nötter, vegetabiliska oljor** och **fisk**, men bara lite rött kött, chark och sockersötad dryck – förebygger utveckling av demenssjukdom
- Tydligast koppling mellan **övergripande kostmönster** och demenssjukdom
- Stämmer väl med kost som uppmuntras i **kostråden** och **NNR 2023**, vilken även kan bidra till att förebygga andra välfärdssjukdomar

Inte någon ålder då det är för sent att ställa om till en mer hälsosam kost

A photograph of two elderly women smiling. The woman on the left has short white hair and is wearing glasses and a grey cardigan over a patterned top. The woman on the right has short grey hair, is wearing glasses, a blue patterned jacket, and a blue beaded necklace. The background is a plain, light-colored wall. The image is partially obscured by a dark teal diagonal overlay on the left side.

Matens betydelse för ett hälsosamt åldrande

Mer protein för ett hälsosamt åldrande

- Muskelmassa och styrka minskar naturligt med åldern
- Otillräckligt energiintag → protein används som energi istället för muskeluppbyggnad
- Kroniska sjukdomar, akuta sjukdomar och minskad muskelmassa ökar behovet ytterligare

Rekommenderat proteinintag enligt NNR 2023

- Vuxna: 0,83 gram protein/kg kroppsvikt per dag
- Personer över 65: 1,2–1,5 gram protein/kg kroppsvikt

**Energi, protein +
lätt motståndsträning
för att bevara
muskelstyrka i hög ålder**

Extra D-vitamin för ett hälsosamt åldrande

- Nödvändigt för utveckling och bibehållande av ett friskt skelett
- Brist kan leda till urkalkning av skelettet hos vuxna och äldre
- Minskad bildning av D-vitamin från solljus hos äldre

Rekommenderat intag enligt NNR 2023

- Upp till 74 år: 10 mikrogram D-vitamin/dag
- Från 75 år: 20 mikrogram D-vitamin/dag

**Alla över 75 år
rekommenderas
tillskott med
20 mikrogram
D-vitamin per
dag**

Undernäring – stor utmaning

- Börjar tidigt – undernäring startar i hemmet
- Förlust av muskelmassa – fallolyckor
- Försämrad sårhäkning
- Försämrad livskvalitet
- Ökat vårdbehov
- Stora samhällskostnader

Förslag till kostråd för äldre

Hantering av olika risker

Äldre (65+)	Äldre med nedsatt aptit, stora svårigheter att täcka energibehovet
Förebygga och fördröja kostrelaterad sjukdom , förebygga gradvis förlust av muskelmassa.	Minska risken för undernäring, muskelförlust, skörhet , fördröja kostrelaterad sjukdom.
Primär prevention: Fler friska år!	Sekundär prevention: Bevara funktion & autonomi, stärka det friska.

Kostråd för äldre

65+

Anpassningar vid nedsatt aptit

Fisk och skaldjur

65+

Ät fisk och skaldjur, två till tre gånger i veckan

Variera mellan olika sorter, både feta och magra fiskar

Hälsomässiga aspekter

- **Minskad risk för hjärt- och kärlsjukdomar**
- **Lägre risk för kognitiv nedsättning, Alzheimers sjukdom och total demenssjukdom**

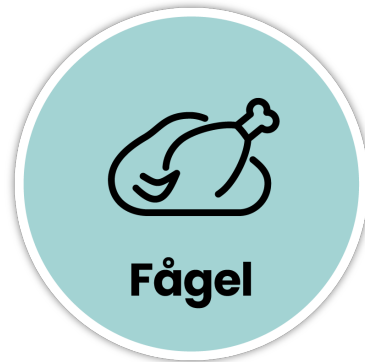
Anpassning till äldre med nedsatt aptit

Samma råd som till övriga vuxna

Hälsomässiga aspekter

- **Fisk är en god källa till protein**
- **Fisk bidrar med omega-3-fetter, D-vitamin, jod och selen**

Vitt kött från fågel

65+

Inget råd

Anpassning till äldre med nedsatt aptit

Ät gärna vitt kött från fågel

Hälsomässiga aspekter

- Vitt kött är en källa till protein
- Vitt kött innehåller mineraler som järn, B6, B12, zink

Ägg

65+

Inget råd

Anpassning till äldre med nedsatt aptit

Ät gärna ägg

Hälsomässiga aspekter

- Ägg är en källa till protein
- Ägg innehåller mineraler som jod, järn, kalcium, zink och selen och alla vitaminer förutom C-vitamin.

Mejeriprodukter

Råd till 65+

Ät magra, osötade mejeriprodukter varje dag, gärna syrade sorter som fil eller yoghurt

Hälsomässiga aspekter

- Minskad risk för hjärt- och kärlsjukdom, typ 2-diabetes och cancer

Anpassning till äldre med nedsatt aptit

Vid svårigheter att täcka energi- och proteinbehovet rekommenderas fetare mejeriprodukter, kvarn och ost.

Hälsomässiga aspekter

- Källa till protein och energi
- Källa till bland annat kalcium, jod, D-vitamin, riboflavin, vitamin B12

Rött kött och chark

Råd 65+

Ät gärna kött, men inte mer än 350 gram i veckan (tillagad mängd). Bara en liten del av det bör vara chark

Hälsomässiga aspekter

- Ökad risk för tjock- och ändtarmscancer och hjärt- och kärlsjukdom

Anpassning till äldre med nedsatt aptit

Vid svårigheter att täcka sitt energibehov kan rådet om att begränsa köttintaget till högst 350 gram per vecka i vissa fall stå tillbaka för att underlätta intag och säkerställa ett tillräckligt energi- och proteinintag.

Hälsomässiga aspekter

- Rött kött bidrar till protein
- Högt innehåll järn, zink och andra mineraler

Grönsaker, frukt, bär

Råd till 65+

Minst 500 gram grönsaker, frukt och bär om dagen – gärna mer. Gärna grova grönsaker, variera sorterna

Hälsomässiga aspekter

- Minskad risk för hjärt- och kärlsjukdom och cancer

Anpassning till äldre med nedsatt aptit

Grönsaker och frukt till varje måltid. Mängden grönsaker, frukt och bär kan behöva vara mindre än 500 gram, för att ge plats åt mer energitäta livsmedel.

Hälsomässiga aspekter

- Bra källa till fibrer, vitaminer och mineraler

Fullkorn

Råd till 65+

Välj fullkorn, när du äter bröd, pasta och gryn

90 gram fullkorn om dagen

Hälsomässiga aspekter

- Minskar risken för kranskärslsjukdom, tjock- och ändtarmscancer samt typ 2-diabetes.

Anpassning till äldre med nedsatt aptit

Det övergripande rådet är att välja fullkorn i första hand, men att minska mängden bröd, gryn, pasta och ris om det hindrar ett tillräckligt energiintag.

Hälsomässiga aspekter

- Bra källa till fibrer och många vitaminer och mineraler
- Fullkorn är värdefullt för tarmfunktionen

Matfetter

65 +

Välj rapsolja och andra Nyckelhålsmärkta matfetter i matlagning och på smörgås

Hälsomässiga aspekter

- Risken för hjärt- och kärlsjukdom minskar när en del av det mättade fettets byts ut mot omättat (dvs enkel- och fleromättat) fett.

Anpassning till äldre med nedsatt aptit

Tillsätt mer fett i måltiden för att motverka vikttnedgång. Använd extra olja och matfett i matlagningen och i maten på tallriken.

Vid svårigheter att täcka sitt energibehov är energibehovet viktigare än val av fett.

Hälsomässiga aspekter

- Oljor och andra Nyckelhålsmärkta matfetter innehåller enkel- och fleromättade fetter som det är bra att äta mer av.

Energitäta, näringsfattig livsmedel

Råd till 65+

Håll igen på läsk, sötsaker och snacks

Hälsomässiga aspekter

- Lite näring – många kalorier
- Ökad risk för karies
- Sockersötade drycker ökar risken för övervikt, typ 2-diabetes, förhöjt blodtryck och hjärt- och kärlsjukdom

Anpassning till äldre med nedsatt aptit

Vid svårigheter att täcka energibehovet kan energitäta och/eller näringsfattiga livsmedel ge ett kompletterande tillskott av energi.

Energitäta och/eller näringsfattiga livsmedel bör dock inte ersätta näringsriktiga måltider.

Sammanfattning: Förslag kostråd för äldre

För 65+

Samma kostråd som övrig vuxen befolkning:

- Mycket frukt, grönsaker, fullkorn och varierat av fisk, fågel, kött, ägg och baljväxter, men inte så mycket sötsaker och alkohol
- Mer protein och extra D-vitamin från 75 år

För sköra äldre med nedsatt aptit

- Många små, energi-och protein rika måltider
- Nya råd om fågel och ägg

Informationsmaterial för äldre

Involvering av målgruppen

- Seniorpanel – 25 pensionärer besökte Livsmedelsverket vid två tillfällen
- Dialog med pensionärsorganisationer

Produktion av informationsmaterial

- Ett utsnitt av texten följer med som information i remissen

Frågestund

Livsmedelsverket